

Náhradné výživné v kontexte novely zákona č. 489/2021 Z.z.

Alimony Benefit in the Context of the Amendment to the Act No. 489/2021 Coll.

Martina Kováčiková

Abstract: *The paper focuses on bringing the issue of alimony benefit in the law of the Slovak Republic in the context of the latest amendment to the legislation in question. In the paper, we deal with the current legal regulation of alimony benefit; subsequently we pay our attention to the amendment to the Act No. 201/2008 Coll. on Substitute Alimony and on Amendments to the Act No. 36/2005 Coll. on the Family and on Amendments to Certain Acts, as amended by the Judgment of the Constitutional Court of the Slovak Republic No. 615/2006 Coll., as amended, effective from January 1, 2022. In the paper, we also discuss the pros and cons of the change in question. We draw information mainly from the effective legal regulation of the given issue and from the approved wording of the above-mentioned amendment to the basic legislation in question.*

Key Words: *Social Security Law; Alimony Benefit; Failure to Fulfil Maintenance Obligations; Execution to Recover Maintenance Claim; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *Príspevok sa zameriava na priblíženie otázky náhradného výživného v práve Slovenskej republiky v kontexte poslednej novely predmetnej právnej úpravy. V príspevku sa zaoberáme súčasnou právnou úpravou náhradného výživného, následne sa venujeme novele zákona č. 201/2008 Z.z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z.z. v znení neskorších predpisov, účinnnej od 1. januára 2022. Taktiež v príspevku rozoberáme plusy a mínusy predmetnej zmeny. Informácie čerpáme najmä z účinnnej právnej úpravy danej problematiky a zo schváleného znenia uvedenej novely základnej právnej úpravy.*

Kľúčové slová: *Právo sociálneho zabezpečenia; náhradné výživné; neplnenie si vyživovacej povinnosti; exekúcia na vymoženie pohľadávky na výživnom; Slovenská republika.*

Úvod

V úvode si dovoľíme poznamenať, že napriek skutočnosti, že náhradné výživné je vysoko aktuálna téma, širšia odborná verejnosť mu nevenuje náležitú pozornosť a v dôsledku toho nejestvujú relevantné aktuálne publikácie zamerané na túto tému.

Zákon o náhradnom výživnom možno v slovenskom právnom poriadku považovať za jeden z najkomplikovanejších v oblasti štátnej sociálnej podpory. Prechádza dlhým vývojom už od roku 2002, kedy bola v Slovenskej republike zavedená prvá forma náhradného výživného v podobe Fondu náhradného výživného, ktorý bol upravený zákonom č. 245/2002 Z.z. o náhradnom výživnom a Fonde náhradného výživného. Uvedený zákon bol však 30. novembra 2002 zákonom č. 638/2002 Z.z. zrušený z dôvodu nesúladu zákona so systémom riešenia hmotnej núdze, so systémom štátnej sociálnej podpory, ako aj s kompetenciami orgánov štátnej správy, samosprávy a škôl. Nový model inštitútu náhradného výživného bol zavedený v roku 2005 prijatím zákona č. 452/2004 Z.z. o náhradnom výživnom a bol reakciou na prijatý zákon o pomoci v hmotnej núdzi, ktorý riešil nepriaznivú životnú situáciu rodín nachádzajúcich sa pod úrovňou životného minima. Oprávnenie rozhodovať o poskytovaní náhradného výživného zákon zveril úradom práce, sociálnych vecí a rodiny. Na základe tohto zákona mal štát možnosť vymáhať náhradu za poskytnuté výživné a penále priamo od povinných osôb prostredníctvom rozhodnutí vydaných v správnom konaní. V dôsledku problémov pri aplikácii zákona č. 452/2004 Z.z. o náhradnom výživnom v praxi bolo potrebné opäť prijať nový zákon. Zákon o náhradnom výživnom prijatý v roku 2008 celkovo zmenil systém poskytovania náhradného výživného.

„Výživné na deti je dôležitým faktorom finančného zabezpečenia rozvedených matiek, ktoré majú nezaopatrené deti.“¹ Náhradné výživné je veľmi špecifický nástroj štátu na podporu týchto neúplných rodín. Bolo by možné viesť siahodlhé debaty o tom, či tento inštitút možno považovať za sociálnu pomoc alebo štátnu sociálnu podporu a vo svojej podstate by mali pravdu obe strany. Novelou zákona č. 201/2008 Z.z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine

¹ Bližšie pozri BURGESS SELING, Sh. a H. HARRIS. Child Support Awards: Links with Alimony and In-kind Support. In: C. A. EVERETT, ed. *The Consequences of Divorce: Economic and Custodial Impact on Children and Adults* [online]. 1st ed. London: Routledge, 2021, s. 121-137 [cit. 2021-12-10]. ISBN 978-1-00-321069-6. Dostupné na: <https://doi.org/10.4324/9781003210696-8>.

a o zmenu a doplnení niektorých zákonov v znení nálezU Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z.z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o náhradnom výživnom“) sa odstráni aj táto zásadná otázka, kam náhradné výživné zaradiť. „Jedným z charakteristických znakov vyživovacej povinnosti rodinného príslušníka je jej dlhodobý charakter.“² V súčasnej dobe náhradné výživné sanuje výpadok príjmu rodín vo forme neplateného výživného len u časti rodín, pretože nárok na túto dávku je limitovaný príjmom rodiny. V mnohých prípadoch nárok na náhradné výživné oprávnenej osobe – dieťaťu nevzniká práve pre prekročenie príjmovej hranice doslova o niekoľko centov. Rodiny sú v dôsledku tejto podmienky rozdelené do dvoch skupín, a to do skupiny rodín, kde sa druhý rodič snaží chýbajúci príjem zabezpečiť vlastným pričinením – má vyšší príjem zo zárobkovej činnosti, a do skupiny rodín, ktorých príjem je pod stanovenou hranicou. V princípe systém navádza k tomu, že čím menej sa bude rodič, ktorý má dieťa zverené a ktorému má byť výživné na dieťa platené, snažiť, tým viac mu štát pomôže. V minulosti sa príjmová hranica zvyšovala práve z dôvodu, že náhradné výživné bolo dostupné len pre sociálne slabšie skupiny obyvateľstva. V súčasnosti sa však ukazuje, že po dvoch rokoch od zvýšenia tejto hranice je, aj vzhľadom na rast miezd, stanovená nízko. Obdobne je to s výškou poskytovaného náhradného výživného. Do roku 2020 sa náhradné výživné poskytovalo maximálne v sume 1,2-násobku sumy životného minima pre nezaopatrované dieťa, čo v čase zmeny predstavovalo sumu 115,15 EUR. Maximálna výška náhradného výživného tak v mnohých prípadoch nekorešpondovala s výškou súdom určeného výživného, a teda ani nerefletovala na potreby dieťaťa. Zmena prišla v roku 2020, kedy bola výška maximálneho výživného stanovená na 3,7-násobok sumy životného minima pre nezaopatrované dieťa, t.j. aktuálne 368,37 EUR. Uvedenou zmenou sa zabezpečilo poskytovanie náhradného výživného v sume súdom určeného výživného u väčšiny detí. Novela zákona o náhradnom výživnom účinná od 1. januára 2020 priniesla množstvo zmien i v oblasti návratnosti náhradného výživného. Nielen zo strany verejnosti, ale aj zo strany súdov a prokurátorov bolo vytykávané, že pôvodný mechanizmus návratnosti náhradného výživného nebol dobrý. Po uplynutí určitej doby sa však ukázalo, že aj nová právna úprava návratnosti náhradného výživného účinná od janu-

² Bližšie pozri BORISOVA, V. I. a L. V. KRASYTSKA. Alimony Obligations of Family Members in the Family Law of Ukraine: Problematic Issues of Theory and Practice. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine* [online]. 2020, vol. 27, no. 3, s. 35 [cit. 2021-12-10]. ISSN 2663-3116. Dostupné na: [https://doi.org/10.37635/jnalsu.27\(3\).2020.28-47](https://doi.org/10.37635/jnalsu.27(3).2020.28-47).

ára 2020 má svoje nedostatky, a to najmä vo vzťahu k návratnosti náhradného výživného, kde výživné je vymáhané z cudziny. I na tento problém reaguje novela zákona o náhradnom výživnom účinná od januára 2022. V predkladanom príspevku sa zameriame na najzásadnejšie zmeny, ktoré táto novela priniesla, a tiež na právne medzery, ktoré v zákone aj naďalej ostali.

1 Aktuálna právna úprava náhradného výživného

Náhradné výživné sa podľa aktuálne platnej legislatívy poskytuje oprávnenej osobe, teda dieťaťu, po splnení niekoľkých zákonných podmienok. Základnou podmienkou pre poskytovanie náhradného výživného je skutočnosť, že povinná osoba si neplní svoju výživovaciú povinnosť určenú rozhodnutím súdu a od podania návrhu na vykonanie exekúcie uplynuli minimálne dva mesiace. To znamená, že vznik samotného nároku na náhradné výživné je podmienený existenciou exekúcie na vymoženie pohľadávky na výživnom. Dva mesiace, ktoré musia uplynúť od podania návrhu na vykonanie exekúcie na vymoženie pohľadávky na výživnom, sú približne dobou, pokiaľ príslušný súd vydá poverenie na vykonanie exekúcie, t.j. počas tejto doby sa koná o samotnom návrhu na vykonanie exekúcie, ku ktorému má možnosť vyjadriť sa aj povinná osoba. Z uvedeného je zrejmé, že dobu dvoch mesiacov môžeme považovať za akúsi dobu právnej istoty, že výživné pre dieťa naozaj nie je poskytované.

Ak je vyššie uvedená podmienka splnená, nasleduje skúmanie ďalších podmienok. Najkomplikovanejšou z nich je podmienka skúmania príjmu rodiny. Maximálna hranica príjmu, ktorú môže rodina dosiahnuť, bola do prijatia novely stanovená ako 3,3-násobok sumy životného minima pre danú rodinu (napríklad pre osamelú matku s jedným dieťaťom je to suma 1 048,15 EUR, pre osamelú matku s dvomi deťmi je to suma 1 376,69 EUR). Ak bol príjem rodiny vyšší ako táto suma, nárok na náhradné výživné nevznikol. Za príjem na účely posudzovania nároku na náhradné výživné sa považuje príjem v zmysle zákona č. 601/2003 Z.z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a to

- ✚ príjmy fyzických osôb, ktoré sú predmetom dane z príjmu;
- ✚ príjmy oslobodené od dane z príjmov fyzických osôb okrem prijatých náhrad škôd, náhrad nemajetkovej ujmy, plnenia z poistenia majetku a plnenia z poistenia zodpovednosti za škodu okrem platieb prijatých ako náhrada za stratu zdaniteľného príjmu;

- ✚ sumy vreckového pri zahraničných pracovných cestách do výšky 40 % nároku na stravné;
- ✚ náhrady niektorých výdavkov zamestnancov;
- ✚ ďalšie príjmy fyzických osôb po odpočítaní dane z prevodu a prechodu nehnuteľností.

Príjem sa zisťuje za posledných šesť kalendárnych mesiacov a s maximálnou hranicou príjmu sa porovnáva priemerný mesačný príjem rodiny.

Ak rodina splní príjmovú podmienku, ako ďalšie podmienky nároku sa skúma, či si oprávnená osoba – dieťa plní povinnú školskú dochádzku, ak je povinná si ju plniť, a či má oprávnená osoba – dieťa trvalý pobyt na území Slovenskej republiky.

V prípade splnenia všetkých podmienok sa oprávnenej osobe prizná náhradné výživné, avšak v maximálnej výške 3,7-násobku sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa, t.j. aktuálne 368,37 EUR, to znamená, že ak má dieťa súdom určené výživné v sume vyššej ako je maximálna výška náhradného výživného, náhradné výživné sa bude poskytovať len v tejto maximálnej výške.

Náhradné výživné sa následne prehodnocuje každých šesť kalendárnych mesiacov. Pri tomto prehodnocovaní sa opätovne skúma, či oprávnená osoba stále spĺňa podmienky nároku, a teda najmä, či priemerný mesačný príjem rodiny neprekročil stanovenú hranicu a či si oprávnená osoba aj naďalej plní povinnú školskú dochádzku, ak je povinná si ju plniť. Do januára 2020 sa pri polročnom prehodnocovaní skúmali tiež stav exekúcie, pri ktorom súdni exekútori vystavovali potvrdenia o priebehu exekúcie. Vzhľadom na skutočnosť, že sa mechanizmus návratnosti náhradného výživného od januára 2020 zmenil, tieto potvrdenia sa už teraz nevystavujú. Výsledkom polročného prehodnotenia nároku na náhradné výživné je rozhodnutie o jeho ďalšom poskytovaní, respektíve neposkytovaní. Ak sa však nemení výška náhradného výživného, rozhodnutie o polročnom prehodnotení sa len vyznačí v spise.

Nárok na náhradné výživné však môže zaniknúť aj z iného dôvodu. Ak si povinná osoba začne plniť svoju vyživovaciu povinnosť a plní si ju riadne a včas aspoň dva po sebe nasledujúce kalendárne mesiace, nárok na náhradné výživné po týchto dvoch mesiacoch zanikne.

Samostatnou časťou poskytovania náhradného výživného je jeho návratnosť. Mechanizmus navracania náhradného výživného bol zmenený

od januára 2020. Obsahoval množstvo legislatívnych nedostatkov, na ktoré poukazovali ako súdy, tak aj prokuratúra. Najčastejším problémom bolo započítavanie dodatočne zaplateného alebo vymoženého výživného. Ako prokuratúra, tak i súdy úradom práce, sociálnych vecí a rodiny opakovane vytýkali, že nemajú právomoc rozdeľovať a určovať obdobie, za ktoré je dané výživné uhradené. V praxi sa preto stávalo, že rozhodnutia o povinnosti vrátiť dodatočne zaplatené alebo vymožené výživné súdy zrušovali alebo boli napádané protestmi prokurátora. Štát sa tak nemohol domôcť preddavkovo poskytnutého náhradného výživného. Od januára 2020 v tejto oblasti nastala významná zmena. Novelou zákona o náhradnom výživnom č. 420/2019 Z.z. sa celý proces vracania preddavkovo poskytnutého náhradného výživného v prípade vymoženia výživného prostredníctvom súdneho exekútora zmenil. V zákone o náhradnom výživnom, ale i v zákone č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov (ďalej len „Exekučný poriadok“) sa stanovili povinnosti ako úradom práce, sociálnych vecí a rodiny, tak aj súdnym exekútorom. Zaviedla sa medzi nimi povinná vzájomná komunikácia, ktorá začína oznámením úradu práce, sociálnych vecí a rodiny príslušnému súdnemu exekútorovi, že danej oprávnenej osobe sa poskytuje náhradné výživné. Takéto oznámenie je pre súdneho exekútora podnetom k tomu, že v prípade vymoženia pohľadávky na výživnom je povinný túto skutočnosť oznámiť príslušnému úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a súčasne sumu z vymoženej pohľadávky na výživnom presahujúcu sumu bežného výživného zadržať. V oznámení je súdny exekútor povinný určiť z vymoženej sumy pohľadávky na výživnom sumu bežného výživného, ktoré posielajú priamo oprávnenej osobe, a sumu vymoženého dlžného výživného. Ak vymáha pohľadávku na výživnom pre dve alebo viac oprávnených osôb súčasne, je povinný v oznámení vymoženú sumu rozdeliť na každú oprávnenú osobu samostatne. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny je povinný na oznámenie súdneho exekútora, že vymohol pohľadávku na výživnom, oznámiť sumu, ktorú je z tejto vymoženej pohľadávky na výživnom súdny exekútor povinný poslať príslušnému úradu práce, sociálnych vecí a rodiny za preddavkovo poskytnuté náhradné výživné. Ak je vymožená suma pohľadávky na výživnom vyššia ako suma preddavkovo poskytnutého výživného, rozdiel medzi týmito dvomi sumami posielajú súdny exekútor oprávnenej osobe. V prípade, ak sa exekúcia na vymoženie pohľadávky na výživnom vykonáva zrážkami napríklad zo mzdy, súdny exekútor má povinnosť každý mesiac oznamovať úradu práce, sociálnych vecí a rodiny sumu, ktorá bola vymožená formou zrážky, a úrad práce, sociál-

nych vecí a rodiny následne o túto sumu zníži sumu náhradného výživného v danom mesiaci. Celá komunikácia a návratnosť náhradného výživného teda prebieha „na pozadí“, bez účasti oprávnenej osoby. Rozhodnutie o povinnosti vrátiť preddavkovo poskytnuté náhradné výživné sa vydáva len v prípade, ak povinná osoba zaplatí dlžné výživné priamo oprávnenej osobe, teda mimo exekučného konania. Súdny exekútorom bola v Exekučnom poriadku taktiež uložená povinnosť oznamovať úradom práce, sociálnych vecí a rodiny všetky zmeny týkajúce sa exekučného konania. V praxi to znamená, že oprávnená osoba bola odbremenená od oznamovacej povinnosti. Obdobným spôsobom funguje aj vracanie náhradného výživného v prípade, ak sa výživné vymáha z cudziny. Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže bolo od januára 2020 postavené do rovnakej pozície ako súdny exekútor, a teda je povinné vykonávať rovnaké úkony týkajúce sa oznamovacej povinnosti ako súdny exekútor.

Náhradné výživné sa však neposkytuje len oprávneným osobám, voči ktorým si povinný neplní vyživovaciu povinnosť. Náhradné výživné sa poskytuje aj sirotám, ktorým nevznikol nárok na sirotský dôchodok, alebo je tento sirotský dôchodok nižší ako je suma minimálneho výživného. Náhradné výživné sa v takomto prípade poskytuje v sume minimálneho výživného, čo aktuálne predstavuje sumu 29,87 EUR. Ak má oprávnená osoba sirotský dôchodok, ktorý je v sume nižšej ako je suma minimálneho výživného, poskytuje sa jej toto náhradné výživné v sume rozdielu medzi týmto náhradným výživným a sumou sirotského dôchodku. Rovnako tak sa aj pri tomto type náhradného výživného skúma príjem rodiny.

2 Právna úprava náhradného výživného od 1. januára 2022

Dňa 25. novembra 2021 bol v Národnej rade Slovenskej republiky schválený zákon č. 489/2021 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 201/2008 Z.z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z.z. v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 310/2021 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 177/2018 Z.z. o niektorých opatreniach na znižovanie administratívnej záťaže využívaním informačných systémov verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon proti byrokracii) v znení zákona č. 221/2019 Z.z. a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré

zákony (ďalej len „novela zákona o náhradnom výživnom“). Prináša niekoľko významných zmien v poskytovaní náhradného výživného.

2.1 Zmeny v podmienkach nároku na náhradné výživné

Prvou zmenou, ktorú novela zákona o náhradnom výživnom priniesla, je odstránenie dvojmesačnej čakacej doby, ktorá musela uplynúť medzi podaním návrhu na vykonanie exekúcie na vymoženie pohľadávky na výživnom a možnosťou požiadať o poskytnutie náhradného výživného. Podľa novej právnej úpravy bude možné o náhradné výživné požiadať ihneď po podaní návrhu na vykonanie exekúcie. V praxi to znamená, že oprávnená osoba môže ihneď po podaní návrhu na vykonanie exekúcie navštíviť príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a podať si žiadosť o náhradné výživné.

Najskôr si skúsime priblížiť, prečo v zákone o náhradnom výživnom v súčasnosti uvedená doba vôbec je.³ Po podaní návrhu na vykonanie exekúcie nasleduje konanie na tzv. exekučnom súde – kauzálne príslušným súdom na exekučné konanie je Okresný súd Banská Bystrica. V rámci tohto konania sa odstraňujú vady návrhu na vykonanie exekúcie a následne sa posudzuje samotný návrh na vykonanie exekúcie. Výsledkom konania na tzv. exekučnom súde je vydanie poverenia na vykonanie exekúcie. Doručením uvedeného poverenia príslušnému súdnemu exekútorovi sa začína exekučné konanie. Celý proces trvá približne dva mesiace. Z uvedeného je zrejmé, že čakacia lehota dvoch mesiacov bola stanovená práve za účelom, aby v praxi neprichádzalo k stavom, kedy by sa náhradné výživné priznalo, ale exekučné konanie by následne z nejakého dôvodu nezačalo, teda návrh na vykonanie exekúcie by bol zamietnutý. Odstránením tejto čakacej doby sa, na jednej strane, pomôže oprávneným osobám dostať sa k náhradnému výživnému skôr, a teda zamedzí sa dlhodobému výpadku príjmu, avšak, na druhej strane, môže prichádzať k neoprávneným výplatám, ak súd návrh na vykonanie exekúcie zamietne. V takýchto prípadoch bude nutné pristúpiť k rozhodnutiu o povinnosti vrátiť neprávom vyplatené náhradné výživné. Na základe uvedeného zastávame názor, že vo vzťahu k občanovi je tento krok správny, avšak vo vzťahu k štátnym financiám je nezodpovedný.

Ďalšou zmenou je skutočnosť, že na podanie žiadosti o náhradné výživné už bude postačovať len vykonateľné rozhodnutie súdu o určení výživovacej povinnosti. V súčasnosti musí byť toto rozhodnutie právoplat-

³ Pozn.: Právny stav v čase dokončenia príspevku platil pre rok 2021.

né. Z praxe však vyplýva, že rozhodnutia súdov vo veciach starostlivosti o maloletých môžu byť vykonateľné ihneď, ale právoplatné až oveľa neskôr; ako príklad možno uviesť neodkladné opatrenie. Uvedenú zmenu považujeme za pozitívnu, pretože výkon rozhodnutia sa robí na základe vykonateľného rozhodnutia, bez ohľadu na jeho právoplatnosť.

Zmeny nastávajú aj v ďalších podmienkach nároku na náhradné výživné. Od 1. januára 2022 sa vypúšťa podmienka skúmania príjmu, to znamená, že náhradné výživné sa bude poskytovať bez ohľadu na to, aký príjem má daná rodina.

V súčasnej dobe sa skúma príjem celej rodiny, teda napríklad tiež príjem samotného dieťaťa. V praxi sa stáva, že práve v dôsledku skutočnosti, že priamo oprávnená osoba vykonáva zárobkovú činnosť, napríklad formou brigádnickej práce študentov, nevznikne nárok na náhradné výživné. Práve skúmanie príjmu rodiny pokladalo náhradné výživné na pomedzie sociálnej pomoci a štátnej sociálnej podpory. Zastávame názor, že podpora deťom by mala byť poskytovaná bez ohľadu na príjem rodiny. Súčasné nastavenie skúmania príjmu pri náhradnom výživnom skôr podnecovalo rodiny, aby sa nesnažili zvýšiť si svoj príjem vlastným pričinením, aby im v dôsledku vyššieho príjmu nezanikol nárok na náhradné výživné. Na základe uvedeného predmetnú zmenu považujeme za správnu, pretože stavia všetky nezaopatrené deti, voči ktorým si povinný neplní vyživovaciu povinnosť, do rovnakej pozície. Odstránením podmienky skúmania príjmu sa zároveň definitívne odstránila polemika, či je náhradné výživné sociálna pomoc alebo štátna sociálna dávka.

S vyššie uvedenou zmenou je úzko spojená i ďalšia zmena, keď sa novelou zákona o náhradnom výživnom ruší polročné prehodnocovanie trvania podmienok nároku na náhradné výživné.

V rámci polročného prehodnocovania trvania nároku na náhradné výživné sa v súčasnej dobe prehodnocuje hlavne príjem rodiny za posledných šesť kalendárnych mesiacov.⁴ Vzhľadom na skutočnosť, že tento sa už skúmať nebude a ostatné podmienky nároku (napríklad plnenie si povinnej školskej dochádzky) si vie príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny zistiť priebežne z vlastnej činnosti, polročné prehodnocovanie trvania nároku na náhradné výživné by sa stalo len zbytočnou administratívou.

⁴ Pozn.: Právny stav v čase dokončenia príspevku platil pre rok 2021.

Od januára 2022 sa náhradné výživné bude poskytovať v sume výživného určeného rozhodnutím súdu, ktorým sa rozumie aj schválená dohoda rodičov o výživnom, t.j. ruší sa hranica maximálnej výšky náhradného výživného, ktorá je aktuálne stanovená na 3,7-násobok sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa. Uvedená zmena je vo svojej podstate len formálnou zmenou, ktorá v praxi pomôže len mizivej časti oprávnených osôb, vzhľadom na fakt, že hranica maximálnej sumy náhradného výživného je už v súčasnej dobe nastavená dostatočne vysoko.⁵ Môžeme konštatovať, že v tomto prípade ide len o odstránenie určitej formy diskriminácie voči oprávneným osobám, ktoré majú určené výživné v sume, ktorá je vyššia ako súčasná maximálna suma náhradného výživného. S ohľadom na skutočnosť, že výška výživného určeného súdom sa odvíja najmä od oprávnených potrieb dieťaťa, je možné túto zmenu považovať za pozitívnu vo vzťahu k dotknutým deťom.

Ďalšou zmenou je skutočnosť, že ak súd rozhodnutím spätne výživné zvýši, úrad práce, sociálnych vecí a rodiny spätne doplatí takto zvýšené výživné aj na náhradnom výživnom. Doplácanie náhradného výživného spätne na základe spätného rozhodnutia súdu je, podľa nášho názoru, v rozpore so samotným účelom náhradného výživného, ktorý spočíva v skutočnosti, že štát sanuje aktuálny výpadok príjmu v dôsledku faktu, že si povinná osoba neplní svoju vyživovaciu povinnosť, a považujeme ho za nesprávne riešenie.

2.2 Zmeny v procese vracania náhradného výživného

Novela zákona o náhradnom výživnom nijakým spôsobom nemení proces vracania náhradného výživného, avšak upravuje nanovo postavenie a postup Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže pri vymožení pohľadávky na výživnom z cudziny. Od januára 2022 Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže nebude v pozícii súdneho exekútora, ale zákon o náhradnom výživnom mu samostatne určuje presný postup, ako s vymoženou pohľadávkou na výživnom nakladať. V zákone o náhradnom výživnom sa napríklad zakladá právna fikcia, že pokiaľ nie je možné riadne identifikovať a rozdeliť vymoženú pohľadávkou na výživnom medzi súrodencov, predpokladá sa, že vymožená suma sa rozdelí medzi súrodencov rovným dielom. Taktiež zákon o náhradnom

⁵ Pozn.: K 30. 6. 2021 sa poskytovalo náhradné výživné v maximálnej sume, ktorá je nižšia ako suma určeného výživného, 32 oprávneným osobám z celkového počtu 6 780 oprávnených osôb. Zdroj informácie: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

výživnom exaktne hovorí, že suma vymoženej pohľadávky rovnajúca sa sume výživného určeného súdom sa považuje za vymožené bežné výživné v mesiaci, v ktorom bola platba z cudziny pripísaná na účet Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže. Ďalej sa v zákone o náhradnom výživnom jasne stanovuje postup Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, ako nakladať s vymoženou pohľadávkou na výživnom v prípade, ak sa oprávnenej osobe poskytuje náhradné výživné.

Vyššie zmienenú zmenu považujeme za najkomplikovanejšiu zmenu vyplývajúcu z analyzovanej novely zákona o náhradnom výživnom. V súčasnej dobe je Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže postavené do úlohy súdneho exekútora.⁶ V praxi to spôsobuje množstvo problémov, pretože Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže je len sprostredkovateľským orgánom, a teda nevykonáva priamo vymáhanie výživného v cudzine. Problémy spočívajú najmä v identifikácii platieb, kedy orgán, ktorý uskutočňuje vymáhanie pohľadávky na výživnom v cudzine, platbu riadne neidentifikuje a následne s Centrom pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže nekomunikuje. Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže sa tak dostáva do patovej situácie, kedy má zákonnú povinnosť v určitej lehote oznámiť príslušnému úradu práce, sociálnych vecí a rodiny vymožené pohľadávky na výživnom, ktorá má byť riadne identifikovaná (vrátane rozdelenia sumy medzi súrodencov, ak prišla vymožená pohľadávka na výživnom v jednej sume), a orgán v cudzine s nimi nekomunikuje. Keďže nie je možné orgánom, ktoré robia výkon rozhodnutia v cudzine, uložiť povinnosť, aby riadne identifikovali vymožené pohľadávky na výživnom, jediným možným riešením je založenie právnej fikcie. Právna fikcia spočíva v predpoklade, že ak príde na účet Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže platba vymoženej pohľadávky na výživnom pre viac súrodencov v jednej sume bez bližšej identifikácie, predpokladá sa, že táto suma sa rovnomerne rozdelí medzi všetkých súrodencov a suma rovnajúca sa sume súdom určeného výživného sa považuje za bežné výživné v mesiaci, v ktorom bola platba pripísaná na účet Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže.

Pre lepšiu predstavu uvedieme ilustračný príklad: *Na účet Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže príde platba vymoženej pohľadávky na výživnom v sume 300 EUR pre dve deti bez bližšej identifiká-*

⁶ Pozn.: Právny stav v čase dokončenia príspevku platil pre rok 2021.

cie. Obe deti majú určené výživné 100 EUR. Na základe právnej fikcie založenej v novelizovanom zákone o náhradnom výživnom budeme predpokladať, že z vymoženej pohľadávky na výživnom patrí každému súrodencovi 150 EUR, pričom 100 EUR sa pre každého z nich považuje za bežné výživné v mesiaci, v ktorom bola platba prijatá, a 50 EUR sa považuje za dlžné výživné.

Zavedením uvedených právnych fikcií sa zamedzí situáciám, kedy by Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže nevedelo identifikovať platby v súlade so zákonom a súčasne nemohlo nikomu vymoženú pohľadávku na výživnom vyplatiť. Uvedenú zmenu preto považujeme za veľmi pozitívnu. Postavenie Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže na úroveň súdneho exekútora, ktoré funguje v súčasnej dobe, nepovažujeme za správne riešenie, pretože súdny exekútor je, na rozdiel od Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, štátom poverená osoba pre výkon verejnej moci v oblasti núteného výkonu rozhodnutí a tomuto postaveniu má prispôsobené aj právomoci vyplývajúce z Exekučného poriadku.⁷ Dokonca si dovoľíme poznamenať, že túto skutočnosť v rámci medzirezortného pripomienkového konania k novele zákona o náhradnom výživnom, ktorou sa zmienené postavenie zaviedlo, pripomienkovalo i Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré na uvedený problém upozorňovalo. Dostatočnosť nových právnych fikcií bude možné posúdiť až po uplynutí určitej doby od účinnosti novely zákona o náhradnom výživnom. Z nášho pohľadu by však mali vyriešiť problémy, ktoré spôsobuje súčasné znenie zákona o náhradnom výživnom.

2.3 Zmeny v náhradnom výživnom pre siroty

Poslednou významnou zmenou je zvýšenie náhradného výživného, ktoré sa poskytuje oprávneným osobám, ktorým nevznikol nárok na sirotský dôchodok alebo majú sirotský dôchodok nižší ako je suma tohto náhradného výživného. Náhradné výživné pre siroty sa novelou zákona o náhradnom výživnom zvyšuje zo sumy minimálneho výživného, t.j. 30 % sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa – aktuálne 29,87 EUR, na 0,7-násobok sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa, t.j. aktuálne 69,69 EUR. Pri náhradnom výživnom určenom sirotám bola urobená ešte

⁷ Pozn.: Právny stav v čase dokončenia príspevku platil pre rok 2021.

jedna zmena, a síce, že toto náhradné výživné sa bude poskytovať späťne od smrti rodiča, a nie až od podania žiadosti, ako je tomu v súčasnosti.⁸

V rámci vyššie uvedenej zmeny prichádza k zvýšeniu sumy z minimálneho výživného, t.j. 30 % sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa, na 0,7-násobok sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa. Takéto zvýšenie je, podľa nášho názoru, viac než potrebné, pretože suma minimálneho výživného je v našom právnom poriadku nastavená na žalostne nízku hodnotu. V rámci náhradného výživného pre siroty prichádza k ešte jednej zmene. V súčasnosti sa toto náhradné výživné poskytuje až od podania žiadosti o náhradné výživné.⁹ Podaniu žiadosti o náhradné výživné pre siroty však musí predchádzať konanie o sirotskom dôchodku v Sociálnej poisťovni. Konanie v Sociálnej poisťovni trvá v zmysle príslušného zákona 60 dní. Z uvedeného vyplýva, že počas minimálne dvoch mesiacov od smrti rodiča dieťa nedostáva od štátu žiadnu finančnú podporu. Novelou zákona o náhradnom výživnom sa upravuje, že nárok na toto náhradné výživné vzniká späťne od smrti rodiča, tak, ako pri bežnom sirotskom dôchodku. Príslušnú zmenu veľmi vítame, pretože sa tým odstráni časové vákuum, počas ktorého dotknuté deti ostávali bez finančnej podpory, aj v dôsledku dlhých konaní vo veciach sociálneho poistenia.

Záver

Posledná novela zákona o náhradnom výživnom prináša množstvo zmien. Väčšina z týchto zmien je pozitívna a vylepšuje poskytovanie náhradného výživného. Náhradné výživné sa v ich dôsledku stáva dostupným pre všetkých bez akýchkoľvek obmedzení. Z pohľadu oprávnenej osoby sú všetky zmeny, ktoré novela zákona o náhradnom výživnom prináša, maximálne pozitívne. Z pohľadu štátu však môžeme vnímať určité narušenie právnej istoty pri uplatňovaní nároku na náhradné výživné, a to konkrétne zrušením dvojmesačnej čakacej doby. Zastávame názor, že náhradné výživné, tak, ako bude nastavené od januára 2022, bude maximálne dostupné bez akýchkoľvek prekážok.

Nestotožňujeme sa s názormi, ktoré prezentujú niektorí predstavitelia zákonodarného zboru, ale aj občania, že v prípade poskytovania náhradného výživného by vymáhanie výživného mal prevziať štát. Právo na výživné je osobné právo dieťaťa, to znamená, že je neprevoditeľné. Pohľadávka na výživnom je prednostnou pohľadávkou a je nepremlčateľná.

⁸ Pozn.: Právny stav v čase dokončenia príspevku platil pre rok 2021.

⁹ Pozn.: Právny stav v čase dokončenia príspevku platil pre rok 2021.

Z uvedeného vyplýva, že vymáhanie pohľadávky na výživnom z pozície dieťaťa, respektíve zákonného zástupcu je efektívnejšie ako vymáhanie pohľadávky štátu, ktorou by sa v prípade prechodu pohľadávky na štát stala. Súčasný mechanizmus nastavený na vracanie náhradného výživného, t.j. priama komunikácia úradu práce, sociálnych vecí a rodiny so súdnym exekútorom bez účasti oprávnenej osoby, je, podľa nášho názoru, po úpravách týkajúcich sa Centra pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže nastavený veľmi dobre. Predmetnú skutočnosť potvrdzuje aj vyššia návratnosť náhradného výživného štátu, ktorá vyplýva z verejne dostupných štatistík.

Jedinú nedokonalosť v poskytovaní náhradného výživného, ktorú dlhodobo nikto nerieši, vnímame v skutočnosti, že v prípade, ak o náhradné výživné požiada oprávnená osoba, ktorej už pred požiadaním o náhradné výživné vznikol dlh na výživnom, k splateniu dlhu na výživnom pred obdobia poskytovania náhradného výživného sa dostane len výnimočne. V zmysle Exekučného poriadku sa pohľadávky uspokojujú od najstaršej po najnovšiu, t.j. od najstaršieho dlhu po najnovší dlh. Vzhľadom na fakt, že súdny exekútor má zákonom stanovenú povinnosť uhradiť časť vymoženou pohľadávkou na výživnom podľa oznámenia úradu práce, sociálnych vecí a rodiny priamo úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, pohľadávka na výživnom sa uhrádza od najstaršieho dlhu, ktorý vznikol od priznania náhradného výživného. Z uvedeného je evidentné, že k dlhu na výživnom, ktorý vznikol pred poskytovaním náhradného výživného, sa oprávnená osoba reálne dostane, až keď bude splatený dlh, ktorý vznikol na výživnom v čase poskytovania náhradného výživného. Z jednej strany je uvedený postup pochopiteľný, pretože zabezpečuje, že najskôr sa vrátia financie štátu, ktorý preddavkovo poskytol náhradné výživné, avšak, na druhej strane, je, podľa nášho názoru, takéto konanie v rozpore minimálne s Exekučným poriadkom. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny má povinnosť oznamovať súdnemu exekútorovi len sumu, ktorú má súdny exekútor vyplatiť na účet príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, nemá však povinnosť oznamovať mu, za aké obdobie vykoná zúčtovanie preddavkovo poskytnutého náhradného výživného s vymoženou pohľadávkou na výživnom. Je preto veľmi pravdepodobné, že hoci úrad práce, sociálnych vecí a rodiny vykoná zúčtovanie preddavkovo poskytnutého náhradného výživného s vymoženou pohľadávkou na výživnom za určité obdobie, súdny exekútor vymožené výživné započíta ako úhradu dlhu za iné obdobie, čo je, z nášho pohľadu, problém, ktorý je potrebné vyriešiť *pro futuro*.

Na záver si pre zaujímavosť dovolíme konštatovať, že v Českej republike sa snažili zaviesť inštitút náhradného výživného niekoľkokrát počas veľmi dlhej doby. Podarilo sa im to až v roku 2021 a do značnej miery sa inšpirovali práve slovenským zákonom o náhradnom výživnom.

Zoznam bibliografických odkazov

BORISOVA, V. I. a L. V. KRASYTSKA. Alimony Obligations of Family Members in the Family Law of Ukraine: Problematic Issues of Theory and Practice. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine* [online]. 2020, vol. 27, no. 3, s. 28-47 [cit. 2021-12-10]. ISSN 2663-3116. Dostupné na: [https://doi.org/10.37635/jnalsu.27\(3\).2020.28-47](https://doi.org/10.37635/jnalsu.27(3).2020.28-47).

BURGESS SEILING, Sh. a H. HARRIS. Child Support Awards: Links with Alimony and In-kind Support. In: C. A. EVERETT, ed. *The Consequences of Divorce: Economic and Custodial Impact on Children and Adults* [online]. 1st ed. London: Routledge, 2021, s. 121-137 [cit. 2021-12-10]. ISBN 978-1-00-321069-6. Dostupné na: <https://doi.org/10.4324/9781003210696-8>.

Dôvodová správa k zákonu č. 489/2021 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 201/2008 Z.z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z.z. v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 310/2021 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 177/2018 Z.z. o niektorých opatreniach na znižovanie administratívnej záťaže využívaním informačných systémov verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon proti byrokracii) v znení zákona č. 221/2019 Z.z. a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Zákon č. 201/2008 Z.z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z.z. v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 489/2021 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 201/2008 Z.z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z.z.

o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z.z. v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 310/2021 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 177/2018 Z.z. o niektorých opatreniach na znižovanie administratívnej záťaže využívaním informačných systémov verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon proti byrokracii) v znení zákona č. 221/2019 Z.z. a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Zákon č. 601/2003 Z.z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

JUDr. Martina Kováčiková

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
klasova.martina@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-3295-7942>